

ע"פ 5885/15 - מאיר איתן נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעוריהם פליליים

ע"פ 5885/15

לפני:

כבוד השופט י' עמיהת
כבוד השופט א' שהם
כבוד השופט מ' מזוז

המערער:

מאיר איתן

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על פסק דין של בית המשפט המחוזי בירושלים
מיום 13.07.2015 בתפ"ח 11623-12-13

תאריך הישיבה:

ז' בטבת התשע"ז (1.2017 .5)

בשם המערער:

עו"ד אריאל הרמן

בשם המשיבה:

עו"ד הילה גורני

פסק דין

השופט י' עמיהת:

עמוד 1

הערעור שבפניו נסב על הרשעתו של המערער, יליד 1950, ברצח אשתו (להלן: המנוחה).

1. כתוב האישום בו הורשע המערער חושף מציאות קשה בה היה שרוי. המנוחה סבלה מבעיות נפשיות קשות, דיכאוןות ומחילות, וכן צרכה אלכוהול באופן לא מבוקר. המנוחה סבלה מהתקפים פיסיולוגיים בגינם אושפזה פעמים מספר, ועל פי עדויות ילדיהם המשותפים של בני הזוג - התומכים במערער לארך כל הדרך - היא נעה להקנית, להעליב ולהשפיל את המערער.

בני הזוג חיו בחדרים נפרדים בדירה משך שנים ארוכות. בשלב מסוים עזב המערער את הבית, אך חזר כעבור תקופה על מנת לטפל במנוחה ובבנה הבוגר.

ביום 6.8.2013 הגישה המנוחה תלונה במשטרת כנגד המערער. בעקבות התלונה, המערער נעצר למספר שעות והורחק מהבית לחמשה ימים. לגרסת המערער וartnerו, אותו אירוע ערער את שלוחות רחוח של המערער, אשר חש מאד כי "עצר בשנית ושוב יורחק מביתו, וכי בשל כך הוא עשוי לאבד את מקום עבודתו, ששימש עבורו מקום מפלט ועוגן של יציבות".

ביום 24.11.2013 נפתחה ויכוח בין בני הזוג, והמנוחה אמרה לערער, תוך שהיא אוחזת בטלפון, כי היא מדוזחת למשטרה שהוא מאים עליה. המערער הגיע למטבח, והוציא מהמגירה סכין חיתוך בשער עם להב של 30 ס"מ, שאויתה הגדר המערער עצמו כ"סכין הssi קטלנית". המערער אחץ בסכין מאחוריו גבו והמשיך בוויכוח קולני עם המנוחה. כעבור עשר דקות, שאלת המנוחה את המערער מה הוא מחזיק מאחוריו גבו. לגרסת המערער, בשלב זה "לא חשבתי הרבה מה אני עשו, פשוט מאוד טירוף, טירוף, לא יודע איך להסביר את זה" - המערער החל לזכור את המנוחה תוך שהיא צעקה כי לא התקשרה באמצעות המשטרה, והוסיף לדקור אותה כעשרים פעם, עד שנפלה לרצפה כשהיא שותתת דם. לאחר מכן יצא המערער לחדר אחר, שם ذكر עצמו מספר דקירות בצווארו. בחלווף כשעותים התקשר לבנו, והוא לו כי דCKER את המנוחה והיא אינה עוד בחיים. כאשר הגיעו אנשי מד"א לדירה, אישים עליהם המערער בסכין כי הרגם, ואז הגיעו שוטרים והשתלטו עליו.

2. הלכה ל谋שה, ניתן לומר כי מרבית העבודות בתיק שבפניו אין שונות בחלוקת. בית משפט קמא קבוע בפסק דין כי דברי המערער במשטרה ובבית המשפט "נאמרו בಗילויلب, בפתחות" וכי המערער "חשף את צפונות לבו ומחשובתו". לאחר שמי吐ת הראיות, מצא בית משפט קמא לדחות את טענות המערער כי קונטר על ידי המנוחה וכי לא נתמלא בו היסוד של "החלטה להמית". המערער הורשע ברצח ונדון למאסר עולם.

על כך נסב הערעור שבפניו.

3. כתוב הערעור אווח 62 עמודים, והסניגור המלמד לא הניח ידו מכל בدل' אמירה ועובדת על מנת לשכנע אותו כי יש להמיר את עבירת הרצח בה הורשע המערער בעבירות הריגה. משהאריך המערער בטיעונו, נקצר אנו בדברים ונציג את עיקר טיעונה של ההגנה במספר משפטיים.

לטענת הגנה, מקום עבודתו של המערער (ארכיב מס הכנסה) ושרת יומו, אפשרו לו להקים מעין "בואה" שבעזרתה שרד את הממציאות היומיומית הקשה בה היה נתון. אלא שהאפיוזה של התלווה למשטרת ערערה את יציבותו היחסית של המערער, והוא נקלע לחודה מפני האפשרות של מעצר או הרחקה נוספת מביתו.

כפי שהעדיה במו של המערער, המנוחה הייתה אובדנית וידעה "ללחוץ על הכפתורים" של המערער, להפעיל אותו ולדחוק אותו לפינה. כאשר בת שמעה על האירוע בו נרצחה אמה הגיבה באומרה "ידעתי שהיא הצלילה להתאבד באמצעותו".

מכאן טענת הגנה להuder "החלטה להמית", אשר לשיטתה, האיום של המנוחה מוטט הגנות שהמעערער בנה לעצמו. בחווית דעת פסיכולוגית שהובאה מטעמו של המערער, נאמר כי התוצאה מבחינת המערער הייתה "שבירת כלים, מצב של דקומפנסציה, כשל בכוח הסבל ומצוקה חריפה מאוד". כל אלו, לשיטת הגנה, שוללים את חזקת הכוונה לצורך הרכיב של "ההחלטה להמית".

בנוסף, לאור הקונטר המctrבר לאורך שנים ולאור האיום של המנוחה כי תתקשר למשטרה, יש לראות את המערער כמו שكونטר על ידי המנוחה בסמוך למעשה.

.4. דין הערוור להידחות.

המעשה של המערער הרים את המסך מעל מציאות של "גיהנום פרטיא" שהייתה מנת חלקו. קשים ורעים היו חייה של המנוחה, שסבלה מבעיות נפשיות קשות ומירה את חייה שלא ואת חייו של המערער ושל סביבת ההקרובה. אלא שאין בכך כדי לחייב את המערער מפני הרשעה ברצח.

.5. כפי שהבהירנו לסניגור המלמד במהלך הדיון, לא סגי ב"מציאות גיהנומית", סובייקטיבית או אובייקטיבית, כדי להקים טענת הגנה למעשה רצח. כך, לדוגמה, בני זוג בהליך גירושין קשים עשויים למצוא עצם ב"מציאות גיהנומית" מבחינתם, כולל תלונות למשטרת והרחקה של בן הזוג מהבית. כל מי שעוסק במקרים של אלימות במשפחה, נחשי בכך שבדינמיקה של היחסים בין בני הזוג, יש סיטואציות שאחד מבני הזוג יודע "ללחוץ על הכפתור" שיגרום לבן הזוג השני לאבד את עשתונותו ולהתפרק נגדו באלים פיזיים או מילוליים. אלא שבחינת מדיניות משפטית ראייה, אנחנו יכולים לקבל את המשווהה שהציגו ההגנה, ולפיה התגרות או פרובוקציה של בן הזוג על רקע של "מציאות גיהנומית" השוררת בין בני הזוג עשויה להקים טענת הגנה מפני עבירה רצח.

.6. אני נכוון לקבל טענת הגנה שהמנוחה פגעה בנקיודה רגישה אצל המערער, נקודה שהציגה אצלו חרדה קשה שמא תהא לכך השפעה על מקום עבודתו או שהוא יעצר וירחיק שוב. אך אין בכך כדי לסתור את חזקת הכוונה. כשםהן היא, חזקת הכוונה מבוססת על ניסיון החיים והשלל הישר כי אדם מתכוון לתוצאות הטבעות הנובעות מעשייו, וכוכנת הקטילה במקרה שבפנינו מדובר בעדר עצמה.

המעערער הצדיד בסיכון גדול שהוא הגדייר כסיכון "הכי קטלני" במטבח, וזכיר את המנוחה למעלה מעשרים

דקדירות, כולל דקירות באזורי רגישים. הטענה למען טיפול רגעי שאחז במערער, אין מקומה ברכיב של "כוונה להמית" אלא בסיג של אי שפויות הדעת על פי סעיף 34 לחוק העונשין, התשל"ז-1977. אלא שהמערער לא טען, ומילא לא הוכיח כלל, שהוא נכנס בדרך כלשהי לגדרו סיג השפויות.

. 7. בណזודה זו אני מגיע ליסוד של היעדר קנטור.

המערער לא חש למטבח, נטל סכין וזכיר מיד את המנוחה, אלא המשיך לשוחח עם המנוחה משך כעשור דקות, תוך שהוא מחזק את הסcin מאחוריו גבו, מה שאינו עולה בקנה אחד עם טענת הקנטור. המערער ذكر את המנוחה בכלל שחשש מתלונה במשטרה, על השלוותה, וכדבריו בעודתו "...העובדת שמשטרה יודעת שיש סcin ביד, קודם כל העבודה הולכה. דבר שני זה מסר הפעם... היא פשוט הבינה שיש מאחוריו הגב, היא התחלת לצחוק עלי, הצעקות האלה הכנסו אותי לחדרה... והפחד הזה שהי שכך כבר שם התגלית". ובהודעתו במשטרה מסביר המערער "...ואז אני באותו רגע אמרתי ... מה אני עושה כרגע? למה הבאת את הסcin? עכשו יש לה ק驴 ביד. זאת אומרת אני כבר אבוד".

. 8. הדברים שלולים גם את טענת הקנטור המצטבר. מדובר המערער עולה, כי הוא נטל את הסcin מהמטבח לא בשל התנהגות המנוחה כלפיו לאוצר השנים אלא בגלל חששו הקונקרטי מתחומות תלונה למשטרה. וכדברי המערער בהודעתו במשטרה, הוא אמר למנוחה "אל תבאי לי משטרה, תקללי ותגידי מה שאתה רוצה, אל תבאי לי משטרה, משטרה זה אסון... היא הביאה אותך ל对照检查 שאין אפשרות אחרת". המערער חשש כי המנוחה הצעיקה את המשטרה והוא יתפס כשהסcin בידו. אפילו קיבל את חוות הדעת הפסיכולוגית שהגיש המערער, ולפיה חומרת ההגנה שלו קרסה באותו רגע, וכי המנוחה אכן לחזה "על הפתור", לדברי בתו של המערער, ואפילו קיבל את מסקנת בית משפט קמא כי ניתן לראות את המערער כמו שكونטר באופן סובייקטיבי - הרי שלא נתמלא המבחן האובייקטיבי הנדרש לצורך ריכב הקנטור. כדיוע, המבחן האובייקטיבי משקף הן מרכיב ערכי והן שיקולי מדיניות של נורמות התנהגות (ראו, לדוגמה, פסק דין של חברי השופט א' שהם בע"פ 502/10 מחמיד נ' מדינת ישראל, פס' 31 (22.10.2012)). בהיבט הנורמיivi, קשה להלום כי אמירה של בת זוג שבדעתה להתקשר למשטרה, גם אם מדובר בתלוות סרק מוחלטת, תעמוד במבחן האובייקטיבי הנדרש כיום במסגרת ריכיב הקנטור.

אשר על כן, אני סבור כי אין לראות את המערער כמו שكونטר על ידי המנוחה בסמוך לדקירתה.

. 9. לאחר הכרעת הדין טען המערער לענישה מופחתת לפי סעיף 300א(ג) לחוק העונשין, הקובע כלהלן:

א. על אף האמור בסעיף 300, ניתן להטיל עונש קל מהקבע בו, אם נבערה העבירה באחד מכללה:

[...]

(ג) כשהנאשם היה נתון במצב של מצוקה נפשית קשה, עקב התעללות חמורה ומתמשכת בו או בין משפחתו, בידי מי שהנאשם גرم למוותו.

אין חולק שחייו של המערער במחיצתה של המנוחה היו חיים קשים, אך לא לכך נקבע החוק בביטול "התעללות חמורה ומתמשכת". עמד על כך בית המשפט בע"פ 1191/02 פלוני נ' מדינת ישראל (30.3.2003) (להלן: עניין פלוני) שם נדונה טענה דומה על ידי המערער שרצה את אשתו בחנייה:

معدיות שונות שהובאו לפני בית המשפט המחויז עלה, כי המערער היה מוטרד מאוד ואף נקלע למצוקה נפשית על רקע יחסיו המעוורירים עם המנוחה. כן הובילו, כי מערכת יחסים של בני הזוג כלל לא פעם הטחת אמירות קשות ודברי עלבן מצד המנוחה כלפי המערער. אך לא כל מצוקה נפשית שאליה נקלע מבצע רצח נכנסת לגדר החrieg שנקבע בסעיף 300א(ג). וכך גם לא כל התנהגות פוגעת מצד הקרוב כלפי מי שגרם למותו עליה כדי 'התעללות חמורה ומתמשכת' [...] בצדק, לדעתינו, קבוע בית המשפט המחויז כי אף בעלבונות הרבים שספג המערער מאת המנוחה לא ניתן לראות ממשום התעללות חמורה. בית המשפט הבahir בפסק-דין כי הנסיבות 'מערכת יחסים סבוכה בין בני הזוג שכהה והפכה לסלב ארוך ומתרמשך לכל אחד מבני הזוג ולילדיהם'. אך בצדק קבוע, כי על אף העובדה של מערכת היחסים קשה ואליםה, הן פיזית והן מילולית, אין ספק כי ישסה של המנוחה כלפי המערער אינו עליה כדי 'התעללות חמורה ומתמשכת'. הכרה בכך, שהתנהגות מעין זו שלה טען המערער, מהוות התעללות שבכוחה להצדיק הטלת עונש מופחת, תהווה הרחבה בלתי רואיה של החrieg הקבוע בסעיף 300א(ג) לחוק העונשין, אשר יש ליישמו בנסיבות מרובה ובמקרים מיוחדים ונדרים בלבד (ראו דברי השופט קדמי בע"פ 4419/95 חدد נ' מדינת ישראל, פ"ד (2) 752, 767).

הumaruer לא היה תלוי במנוחה, אלא להיפך. המערער יכול היה להתנתק מהמנוחה, אך בחר שלא לעשות כן בשל תחושת המחייבות שלו כלפיו ודאגתו לבנו שהמשיך להתגורר בבית. מכל מקום וכפי שהובהר לעיל, לא ההתנהגות של המנוחה לאורך השנים הביאה את המערער לזכור אותה, אלא חששו הקונקרטי כי המנוחה הזמין משטרת לבית וכי הוא יעצר ווירחക מהבית בשל האיום עליו בסיכון. בדומה, נאמר בעניין פלוני:

"...הumaruer גם לא הוכיח קיום קשר סיבתי בין המצוקה הנפשית שנגרמה לו, לטענתו, עקב 'התעללות' המנוחה בו, לבין הרצח. הלא מדובר עליה כי רצח את המנוחה, לא מחמת הדחף להפסיק את 'התעלולות' בו, אלא בשל כעסו על שעילקה את כספו ורכשו ועקב חששו כי תתלוון במשטרת המשטרה על אלימתו כלפיו".

סופה של דבר, שגם הטענה לעונש מופחת לפי סעיף 300א(ג) דינה להידחות.

10. כפי שפתחנו ומרנו, לפנינו מקרה טרגי, שמאחוריו מצויות חיים קשה ואומלה. אלא שבנסיבות הנוכחיות של חוק העונשין, איןנו רואים אפשרות אחרת מלבד הרשותו של המערער. מוביל לקבוע מסמורות, יתכן כי בנסיבות אונסיות מעין אלה צריכה התביעה לשקל מלכתחילה הסדר טיעון שלא על בסיס עבירות רצח. מכל מקום, משหוגש כתוב האישום בעבירה זו, בית משפט קמן לא יוכל היה להגיע לתוכנית אחרת מלבד הרשותו של המערער ברא痴, נוכח הנسبות שהוכחו בפניו.

סוף דבר, שהערעור נדחה.

ניתן היום, י"א בטבת התשע"ז (9.1.2017)

שפט

שפט

שפט
